

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.080 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки юридичних наук, доцентки

ЯКИМЧУК Світлани Олексіївни на дисертацію

ВАГІНОЇ Ірини Дмитрівни на тему «Договірне регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми», поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертація ВАГІНОЇ Ірини Дмитрівни присвячена актуальній темі – «Договірне регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми». Ця тематика є актуальною та важливою, зважаючи на процеси рекодифікації цивільного права, що зачіпає не лише норми цивільного, а й сімейного законодавства і потребує наукового обґрунтування в частині більш чіткого визначення переліку, правової природи та істотних умов договорів, що укладаються матір'ю, батьком та дітьми, збільшення ваги сімейно-правового договору в системі джерел сімейного права. Попри те, що в сімейно-правовій доктрині питання договірної регулювання правовідносин між батьками та дітьми вже ставало об'єктом наукового дослідження, в рецензованій дисертації досліджено не тільки теоретичні, а й практичні питання, пов'язані із вирішенням проблем, які існують у судовій практиці під час вирішення спорів між батьками та дітьми щодо захисту сімейних прав та інтересів. Наведені обставини не залишають сумнівів щодо актуальності обраної здобувачем теми дослідження та науково-практичного значення роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Результати дисертаційного дослідження Ірини ВАГІНОЇ є науково обґрунтованими, адже у роботі комплексно опрацьовано широкий спектр проблем, пов'язаних із договірним регулюванням сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми.

Можемо відзначити, що високий та глибокий науковий рівень дисертаційного дослідження, який відповідає рівню, змісту, науковим результатам та вимогам, що висунуті для дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

У дисертації чітко сформульована мета. Об'єкт та предмет дослідження визначені відповідно до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему, не виходячи за межі наукової спеціальності. Дисертація Ірини Дмитрівни написана грамотно, сприймається легко та з інтересом.

Дисертація є цілісним фундаментальним дослідженням, виконана на належному теоретико-методологічному рівні та відрізняється глибиною правового аналізу, виваженістю й коректністю наукової полеміки, вмільм підбором матеріалу. У результаті проведеного дослідження авторка досягнула визначеної мети й виконала поставлені завдання. Сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Дисертація підготовлена на високому професійному рівні. Її структурна побудова є логічною та доцільною, що свідчить про виважений підхід до розкриття теми. Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі теоретичних та практичних проблем договірного регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми.

Дисертантка здійснює аналіз поняття та засад договірного регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми; окреслює місце договорів між матір'ю, батьком і дітьми в системі сімейних договорів; формулює поняття договорів між матір'ю, батьком і дітьми, а також розробляє власну класифікацію таких сімейних договорів; визначає поняття, зміст і форму договорів між матір'ю, батьком і дітьми; розкриває своєрідність укладання таких договорів, окреслює їх зміну та припинення; дає характеристику недійсності договорів між матір'ю, батьком і дітьми; визначає місце договорів між матір'ю, батьком і дітьми в механізмі правового регулювання; розкриває функції договорів між матір'ю, батьком і дітьми; формулює висновки та пропозиції, метою розробки яких є розвиток теорії сімейного права, сімейного законодавства та практики його застосування.

Заслужують на увагу такі пропозиції та висновки авторки:

1. Запропоновано авторські визначення понять «правове регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми», «правове саморегулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми», «договірне регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми», «засади договірного регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми», «договори між матір'ю, батьком і дітьми», «непойменовані договори, не визначені в актах сімейного законодавства», «шлюбний договір», «договір про виховання дітей, батьки яких розривають шлюб», «договір про утримання дитини тим з батьків, який проживає від дитини окремо», «договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим з них, хто проживає окремо від дитини», «договір про сплату аліментів на дитину», «договір про припинення права дитини на аліменти у зв'язку із придбанням права власності на нерухоме майно», «договір про участь у додаткових витратах на дитину», «договір про надання утримання синові чи дочці, які продовжують навчання після досягнення повноліття», «договір про утримання повнолітніми дочкою, сином непрацездатних батьків».

2. Науковий інтерес викликає виділена авторкою класифікація договорів між матір'ю, батьком і дітьми, в основу якої покладено такі критерії: залежно від законодавчої визначеності; залежно від характеру

сімейних відносин, що регулюються; залежно від суб'єктного складу; залежно від форми укладання; за правовими наслідками недодержання сторонами під час вчинення договорів між матір'ю, батьком і дітьми вимог актів сімейного законодавства. Важливе наукове значення також має виділення авторкою переліку договорів між матір'ю, батьком і дітьми, до якого віднесено: шлюбний договір; договір про виховання дітей, батьки яких розривають шлюб; договір про утримання дитини тим з батьків, який проживає від дитини окремо; договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим із батьків, хто проживає окремо від дитини; договір про сплату аліментів на дитину; договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку із набуттям права власності на нерухоме майно; непойменовані договори між матір'ю, батьком і дітьми, серед яких: сепараційний договір як акт (засіб, інструмент) саморегулювання сімейних відносин між дружиною, чоловіком, як матір'ю, батьком дитини; договір про участь у додаткових витратах на дитину; договір про надання утримання синові чи дочці, які продовжують навчання після досягнення повноліття; договори між синами та дочками про спільне надання утримання батькам; договори про утримання повнолітніми дочкою, сином непрацевдатних батьків.

3. Авторка пропонує удосконалити нормативне регулювання (передбаченого ч. 1 та ч. 2 ст. 109 Сімейного кодексу України) питання укладення сімейного договору, подружжям (які мають дітей), у зв'язку із розірванням ними шлюбу; у зв'язку з чим пропонує втілити на законодавчому рівні концепт уніфікованого договору про здійснення утримання та виховання дитини, яким визначатиметься те з ким із батьків будуть проживати діти, строки сплати та розмір аліментів на утримання дітей, порядок участі у вихованні дітей та особистого спілкування з дітьми того з батьків, який буде проживати окремо.

4. Важливе теоретичне значення має виділена авторкою система функцій договорів між матір'ю, батьком і дітьми, до якої відносить такі функції: нормотворчу, регулятивну, консолідаційну, превентивно-виховну, гарантійну, захисну.

5. Доречним є дослідження авторкою зарубіжного досвіду правового забезпечення укладання договорів між батьками і дітьми про здійснення ними своїх майнових і особистих немайнових прав та обов'язків, а саме: Болгарії, Естонії, Латвії, Франції, Німеччини, Польщі, Угорщини, Чехії.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні результати дисертації достатньо повно викладено у 10 наукових працях, зокрема у 4 наукових статтях у фахових виданнях України, 1 наукова стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, зокрема у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або ЄС з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувачки, 5 у збірниках тез матеріалів міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. В цілому, позитивно оцінюючи проведенe автором дослідження, наукову новизну, обґрунтованість, а також практичну значущість результатів роботи, разом з позитивними моментами, необхідно звернути увагу на окремі положення дисертаційної роботи ВАГІНОЇ І.Д., які носять дискусійний характер чи потребують додаткової аргументації.

1. Авторка у дисертації пропонує концепт слабкого (вразливого) суб'єкта сімейних правовідносин та пріоритетності його прав та інтересів, визначаючи його поняття, особливості та учасників сімейних відносин, що охоплюються цим поняттям. На нашу думку, потребує більш детального визначення позиція авторки щодо правового статусу таких осіб, що є слабкими (вразливими) суб'єктами сімейних правовідносин, як повнолітні син (дочка), які продовжують навчання, повнолітній непрацездатний син (дочка), непрацездатні батьки, непрацездатні чоловік, дружина порівняно із відповідним статусом дитини як слабкого (вразливого) суб'єкта сімейних правовідносин.

2. Авторка визначає поняття окремих договорів між матір'ю, батьком та дітьми через категорії згодовільності та акту саморегулювання. Зокрема, у п. 13 наукової новизни здобувачка при обґрунтуванні віднесення до системи договорів між матір'ю, батьком і дітьми зазначає, що такі договори, як шлюбний договір та сепараційний договір як акти (засоби, інструменти) саморегулювання майнових відносин між дружиною, чоловіком як матір'ю, батьком дитини. З іншого боку, у п.п. 7, 9, 10 та 16 окремі договори між матір'ю, батьком та дітьми визначаються як згодовільності між матір'ю і батьком дитини (в окремих випадках – між іншими учасниками сімейних відносин, за участю матері, батька чи дитини). В той же час, у дисертації не розкрито авторського підходу щодо змісту зазначених понять.

3. Не досить чітко визначено концепт уніфікованого договору про здійснення утримання та виховання дитини, яким визначатиметься те з ким із батьків будуть проживати діти, строки сплати та розмір аліментів на утримання дітей, порядок участі у вихованні дітей та особистого спілкування з дітьми того з батьків, який буде проживати окремо. Доцільно більш детально обґрунтувати це положення наукової новизни.

Слід зазначити, що викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються авторкою.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження **ВАГІНОЇ Ірини Дмитрівни** на тему «**Договірне регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми**», відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктів 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а його авторка – **ВАГІНА Ірина Дмитрівна** заслуговує на присудження освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка

кандидатка юридичних наук, доцентка,
в.о. професора кафедри приватного права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

Світлана ЯКИМЧУК